

obdobia – do posledných desaťročí 8. storočia. Uvažuje o nástupe väčšiny typov šperkov až po vzniku Veľkej Moravy. Naplnia len predstavu, ktorá „zodpovedá“ udalostiam známych z písomných prameňov, hoci sa už nie raz ukázalo, že tento prístup neprináša nové historické poznanie, ale archeológiu stavia skôr do pomocnej vedy k histórii. Analýza hrobov so ženským šperkom však naznačila, že k zmenám v spoločnosti, k jej značnej stratifikácii a rozvoju, začalo dochádzať oveľa skôr než sa v archeologickej literatúre predpokladalo. Ostatne spoločenské zmeny už v závere 8. storočia nevyuľčoval ani Dušan Třeštík.

Luděk Galuška v závere knihy uvádza, že jej hlavným cieľom bolo prezentovanie nálezu klenotníckej dielne, v ktorej sa vyrábali zlaté a strieborné honosné šperky, čo rozhodne možno považovať za veľmi pozitívny počin. V knihe sa okrem dielne venoval aj ďalším dôležitým otázkam a to najmä chronológii šperku. Napriek drobným posunom však kniha nerozšírila archeologické bádanie a poznanie výrazne dopredu, skôr zakonzervováva doterajšie ponímanie vývoja. Jedným z negatívov je stále pridržanie sa datovania podľa historických udalostí a kladenie značného dôrazu na zmienku o domnelom vzniku Veľkej Moravy okolo roku 833, ktorý v podstate tvorí kostru jeho chronológie. Uvedený vplyv môžeme sledovať vo viacerých pasážach. Až na pár výnimiek hovorí autor o predvelkomoravských liatych avarských kovaniach (prípadne šperkoch), čo znamená, že ich aj datuje do obdobia pred vznikom Veľkej Moravy. Najhonosnejšie náušnice a tzv. gombíky zásadne spája s existenciou Veľkej Moravy a tým vymedzuje ich datovanie. Druhým negatívom je opätovné vyzdvihovanie malty ako dôležitého datovacieho prostriedku. Malta má iste nejaký význam, ale ten môžeme spoznať až po podrobnej novej analýze pohrebiska.

Pohrebisko v Starom Měste v polohe „Na Valách“, z ktorého Luděk Galuška pri písaní knihy vychádzal, potrebuje nové spracovanie – vydanie s podrobnými plánmi a zároveň i novú analýzu. Potenciál, ktorý je v ňom ukrytý aj pre historické poznanie, autor vo svojej publikácii vôbec nevyužil.

HANA CHORVÁTOVÁ

Jiří KOŠTA – Michal LUTOVSKÝ, *Raně středověký knížecí hrob z Kolína. Early mediaeval princely burial from Kolín*, Národní muzeum, Praha 2014 (= Fontes Archaeologici Pragenses 41)

204 s., ISSN 0015-6183, ISBN 978-80-7036-433-8

Tzv. knížecí hrob z Kolína patrí již jedno a půl století mezi rodinné stříbro české archeologie. Jde o nález v mnoha ohledech mimořádný, a je proto jen dobře, že se mu v rámci kulatého jubilea dostalo zpracování ve formě kvalitní odborné monografie.

Autorský kolektiv byl pro tento úkol sestaven velmi pečlivě. Michal Lutovský stojící v jeho čele se badatelsky kolínskému hrobu intenzivně věnuje již několik desetiletí a za tuto dobu se stal skutečným znalcem nejen samotného nálezu, ale také příběhu, který se po jeho odkrytí odehrál v odborných i laických kruzích. Peripetie, kterými si kolínský nález po svém objevení prošel, se díky pečlivému Lutovského zpracování dočkaly podoby poutavé retrosondy do nitra české archeologie druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století.

Michal Lutovský odvedl zejména při studiu a utřídění archivních fondů obřímí kus práce. Při pokusu o rekonstrukci původních nálezo- vých okolností postupuje metodicky po časové ose. Staví především na dochovaných výpovědích přímých a nepřímých účastníků nálezu, soudobých tiskových zprávách i pozdějších souhrnech, které slovo od slova vzájemně konfrontuje. Věrohodnost jeho závěrů si navíc čtenář může sám ověřit díky edici klíčových pramenů na konci publikace.

Lákavou možností pokusit se o „absolutní rekonstrukci“ původní podoby kolínského hrobu Michal Lutovský záměrně nevyužívá. Opakovaně zdůrazňuje, že řada z nálezo- vých okolností (např. skutečný počet a rozmístění jednotlivých artefaktů pohřební výbavy, detaily pohřebního ritu včetně odborného antropologického posouzení uložených ostatků), které by pro takový pokus byly třeba, zůstávají nadále nejasné a některé potřebné údaje zcela chybí. Finální obraz, jenž autor předkládá, má tak mnohem blíže k vyšetřovatelem předloženému popisu místa činu s otevřenými možnostmi další interpretace.

Michal Lutovský je kromě úvodního historického exkurzu také autorem následujícího soupisu nálezů z kolínského hrobu. Popis jednotlivých artefaktů vychází do značné míry z hesel, která vznikla pro katalog výstavy *Europas Mitte um 1000 – Střed Evropy kolem roku 1000*. Jednotlivé položky jsou zpracovány vyčerpávajícím způsobem s maximální mírou pozornosti pro každý

sebemensi dochovaný detail. Výčet začíná popisem stěžejní militárie z celého souboru, mečem, pokračuje popisem dalších částí výzbroje (sekery, ostruh) a k nim náležejících garnitur řemení. Druhou skupinu artefaktů představují šperky (gombíky, bubínkové náušnice, fragment kaptor-gy, variabilní kovové a skleněné perly ze sestav náhrdelníků), třetí součástí picí soupravy (slavný kalich, skleněná miska s číškou a bronzová mísa). Poslední skupinu tvoří artefakty v některých ohledech sporné, např. výrazně poškozené či s nejistou identifikací (kování vědra, nůž) a konečně také nedochované části hrobové výbavy, jejichž existence je doložena buď písemnými záznamy (jantarový korál), nebo se jedná o zjevné absence v rámci větších celků (některé průvlečky a kování garnitur řemení), které by bez těchto ztracených prvků byly nefunkční.

Na katalog navazuje doplňující blok materiálových analýz. Ty přináší informace o konkrétní chemické skladbě a použité technologii výroby jednotlivých kovových a skleněných artefaktů, jak byly zjištěny v rámci provedených rentgen-fluorescenčních, archeometalurgických a rentgenových mikroanalýz v laboratořích Ústavu jaderné fyziky AV ČR (chemické složení kalichu, kování garnitur, šperků – Marek Fikrle, Jiří Frána, Jiří Košta), Archeologického ústavu AV ČR (metalo-metrie meče, sekery a nože – Jiří Hošek) a Ústavu skla a keramiky Vysoké školy chemicko-technologické v Praze (chemické složení skla nádob a korálků – Václav Hulínský, Jiří Košta).

Zjištěné informace o původu použitých materiálů a dataci užitych výrobně-technologických postupů jsou nezbytné pro pochopení východisek vyhodnocení jednotlivých artefaktů hrobového inventáře, které autoři přináší hned v následující kapitole. Ta tvoří skutečný vrchol celé publikace, a to nejen rozsahem, ale zejména nově přinášenými informacemi.

Vyhodnocení hrobového inventáře je provedeno v identickém pořadí jako úvodní katalog. Mimořádná pozornost je věnována identifikaci místa vzniku a časovému zařazení jednotlivých nálezů. Prakticky u každého artefaktu z kolínského hrobu autoři provedli komparaci se souborem více či méně blízkých domácích a zahraničních analogií. Srovnání navíc podložili studiem další početné odborné literatury, včetně nejnovějších titulů. Uvedená snaha o maximální precizaci vyhodnocení jednotlivých artefaktů přináší ovoce nejen v otázce určení jejich provenience, ale zejména v otázce chronologického zařazení kolínského hrobu jakožto celku. Pomyslný průsečík datace většiny artefaktů se autorům nově a poměrně bezpečně ukazuje v třetí čtvrtině

9. století, s čímž musí po všech předložených důkazech souhlasit i skeptický čtenář.

Závěrečný souhrn přináší kromě odpovědi na otázku stáří kolínského hrobu také další nové informace. Autoři reflektují posun, který v posledních letech nastal nejen ve studiu raně středověkého osídlení Kolína a kolínského regionu, ale potažmo celé východní oblasti středních Čech. Zajímavost pak nepostrádají ani autoři předestřené úvahy o možném charakteru a podobě raných českých dějin v konečné fázi předkřesťanského období, o společenské struktuře a vazbách místních společenských elit na okolní vyspělé oblasti Evropy v čele s Franskou říší na západě a Velkou Moravou na východě.

FILIP VELÍMSKÝ

Petr MEDUNA a kolektiv, *Raně středověké sídliště v Hrdlovce*, Archeologický ústav AV ČR, Praha 2012 (= Archeologické studijní materiály 20)

167 s., ISBN 978-80-87365-45-8

Jedním z projektů, který zásadně ovlivnil směřování české poválečné archeologie, byl soubor rozsáhlých výzkumů předcházejících těžbě hnědého uhlí v severních Čechách. Za většinou z těchto velkolepých výzkumů stála expozitura Archeologického ústavu ČSAV se sídlem v Mostě. Skutečnost, že činnost mostecké expozitury byla orientována především na záchranné výzkumy, se bohužel negativně projevila na rychlosti zpracování a publikování výsledků. Situaci dále zkomplikovala transformace v roce 1993, kdy se pracoviště změnilo v samostatný Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech. Publikáční dluh tak trvá i v současnosti a množství zásadních poznatků zůstalo zpřístupněných pouze v předběžných zprávách. O to cennější je monografie Petra Meduny, která vychází v obnovené řadě Archeologické studijní materiály a přináší vyhodnocení několikaletého výzkumu raně středověkého sídliště v Hrdlovce z let 1989–1994.

Kniha je uvedena přehledem výzkumů raně středověkých situací v povodí Lomského a Loučenského potoka a stručně nastíněnou historickou topografií téže oblasti. Naprostá většina lokalit náležela ve středověku cisterciáckému klášteru v Oseku. Analýza písemných pramenů i topografické situace vedla k hypotetickému ztotožnění zkoumaného sídliště se vsí Dubany. Stručné pojetí zřejmě historika ani archeologa příliš neuspokojí, protože právě vzácná kombinace archeologických